

PROBLÉMY NORMATÍVNEHO VYMEDZENIA VZŤAHU FILOZOFIE A TEOLÓGIE U E. STUMPOVEJ

PAVOL LABUDA, Katedra filozofie, Filozofická fakulta KU v Ružomberku, Ružomberok, SR

LABUDA, P.: Eleonore Stump's Problematic Normative Definition of the Relationship between Philosophy and Theology
FILOZOFIA, 72, 2017, No. 3, pp. 173-180

In her article *Athens and Jerusalem: The Relationship of Philosophy and Theology*, Eleonore Stump answers the question of the relationship between philosophy and theology *via* considering both disciplines doctrinally. Stump sees the difference between them mainly in their goals. Philosophy seeks to build a body of knowledge characterized in terms of abstract universals (wisdom). Theology seeks to reach an insight into a concrete particular (God). In this article, I aim to show that normative definition of the relationship between philosophy and theology *à la* Stump fails. Firstly, it fails systematically because it misinterprets several aspects of these two disciplines. Secondly, it fails historically because it fails to cover historical exempla. In conclusion I propose a sketch of an alternative dynamic model that allows us to describe the historical changes of both disciplines, and trace the changes of their relationship through time.

Keywords: Philosophy – Theology – Normativity – (A)Historicity – Eleonore Stump

„Kresťanstvo sa nezakladá na nejakej historickej pravde, ale nejako (historicky) sa o ňom dozvedáme, a pritom sa hovorí: Teraz uver! Ale never tejto správe vierou, ktorá náleží historickej správe, – ale: Ver jej, nech sa deje čokoľvek, a to budeš môcť jedine vďaka životu. Tu máš určitú správu – ale nepristupuj k nej ako k iným historickým správam! Konaj tak, aby v tvojom živote zaujala celkom odlišné (výnimočné) miesto. – Na tom nie je nič paradoxné!“

Ludwig Wittgenstein: *Rozličné poznámky*

Úvod. Eleonora Stumpová vo svojej štúdií *Atény a Jeruzalem: vzťah filozofie a teológie* (2013) predstavuje vlastné riešenie otázky vzťahu týchto dvoch disciplín. Jej spôsob riešenia tohto problému je vo svojej podstate normatívny. Stumpová vymedzuje vzťah filozofie a teológie pomocou doktrínálneho rozlíšenia týchto dvoch oblastí ľudskej aktivity. V závere svojho textu Stumpová konštatuje, že filozofia a teológia sa podľa nej odlišovali a odlišujú cieľom svojho bádania. Filozofia podľa nej hľadá a dosahuje múdrosť v podobe abstraktnej všeobecniny (dobro, blaženosť, pravda), teológia zas hľadá ukotvenie či vyslobodenie v konkrétnej jednotlivine, ktorá je nekontingentnou osobou

(Boh).¹ A hoci Stumpová menuje niektoré protipríklady, ktoré problematizujú jej prístup, napokon predsa zotrváva na normatívno-doktrinálnom vymedzení vzťahu filozofie a teológie.

Cieľom tejto eseje je polemika s normatívnym typom riešenia vzťahu filozofie a teológie *à la* Stumpová. V eseji sa pokúsime argumentačne poukázať na obmedzenosť výlučne normatívneho (nadčasového) vymedzenia vzťahu filozofie a teológie u Stumpovej, ktoré nerešpektuje historický vývoj utvárania a vývoja kresťanskej filozofie ani historický vývoj mnohohrstvového vzťahu medzi filozofiou a teológiou. Pokúsime sa identifikovať mylné predpoklady Stumpovej riešenia vzťahu filozofie a teológie. Zároveň poukážeme na to, že prirodzeným dôsledkom snáh o nadčasové vymedzenie vzťahu filozofie a teológie je jednak ignorovanie už existujúcich koncepcií (znásilňovanie historických zistení príliš zovšeobecňujúcimi interpretáciami), jednak obmedzovanie budúceho vývoja filozofických a teologických smerov. Celkom na záver naznačíme, že možným riešením vzťahu filozofie a teológie by bol taký model, ktorý by ahistorickosť normatívneho vymedzenia vzťahu týchto dvoch disciplín oslabil možnosťou zachytenia zmien (rozširovania, zužovania a prelínania) doktrinálnych polí filozofie a teológie. Inšpiráciu pre takýto model budeme hľadať v dynamických mapách.

1. Rekonštrukcia Stumpovej určenia vzťahu filozofie a teológie. Pri napĺňaní hlavného zámeru svojho textu volí Stumpová nasledovný postup: najprv chce objasniť metodologické nástroje používané pri odpovedaní na otázky o povahe filozofie a teológie, potom analyzovať povahu týchto disciplín a nakoniec na základe čiastkových zistení objasniť vzťah filozofie a teológie ako komplementárny. Hneď v úvode Stumpová naznačí, že namiesto otázky *Aký je vzťah týchto disciplín?* nakoniec zodpovie otázku *Aký by ich vzťah mal byť?* Ak neprijmeme lakonickú zmienku o väčšej jednoduchosti odpovedí na normatívne otázky príliš vážne, tak dôvod, prečo sa Stumpová rozhodne prejsť z deskriptívnej roviny na rovinu normatívnu, nemusí byť až taký triviálny, ako by sa z jej poznámky mohlo zdať. Po rekonštrukcii sa preto pokúsime ukázať, že dôvod jej normatívnych odpovedí môže spočívať v jej potrebe stabilizovať obsahy filozofie a teológie takým jednoznačným a pevným spôsobom, aby jej umožnili pevne a nemenne vymedziť ich vzájomný vzťah.

Predpokladom odpovede na otázku *Aký má byť vzťah medzi filozofiou a teológiou?* je naša schopnosť určiť, čo je filozofia, a čo teológia. Stumpová si teda najprv metodologicky pripraví pôdu. Navrhne a odlíši dva spôsoby určenia povahy týchto disciplín. Prvý spôsob nazve sociologickým, druhý doktrinálnym. Podľa Stumpovej „uvažovať o niečom [napríklad o teológii – P. L.] v sociologickom zmysle znamená zistiť, ako sú jej myšlienky a praktiky chápané jednotlivými stúpenkami v rozličných dobách a na rozličných miestach. Uvažovať o nej [o teológii – P. L.] doktrinálne znamená zaoberať sa istým spôsobom

¹ Slovné spojenia „filozofia hľadá“ a „teológia hľadá“ pochádzajú od Stumpovej. Hoci ich autorka bližšie nevysvetľuje, z kontextu, v ktorom sa nachádzajú, ich možno chápať v zmysle smerovania či cieľa daných disciplín.

esenciou samotnej disciplíny takým alebo onakým spôsobom, odhliadnuc od toho, ako ju [esenciu – P. L.] chápu stúpenci danej disciplíny“ (Stump 2013, 46).

Po vysvetlení oboch prístupov si Stumpová jednoznačne vyberá prístup doktrinálny. Sociologický prístup pri určovaní povahy filozofie a teológie považuje za menej vhodný, pretože identita disciplín sa podľa nej stáva závislou od politickej moci etablovaných predstaviteľov filozofie a teológie, ktorí v istom čase určujú, čo považujú, a čo už nepovažujú za vyhovujúce. Stumpová vyslovene uvádza, že „ak uchopíme filozofiu alebo teológiu v sociologickom zmysle, tak tí, čo sú považovaní za filozofov a teológov, patria do skupiny, ktorej presvedčenia a návyky definujú disciplínu“ (Stump 2013, 47). To považuje za nesprávne, a preto jednoznačne volí doktrinálny prístup. Autorka si dobre uvedomuje, že tým predpokladá existenciu niečoho konštitutívneho, určitej esencie.² O tých, ktorí predpoklad esencie odmietajú, Stumpová uvažuje ako o mysliteľoch odkázaných na sociologické vymedzenie disciplín. Vzorec jej uvažovania je jednoznačný: ak identitu disciplín negarantuje esencia, tak ju môže garantovať jedine mocenský akt etablovaných reprezentantov. Čo je teda podľa Stumpovej esenciou filozofie, a čo esenciou teológie?

Inšpiráciu pri určovaní esencie oboch disciplín nachádza Stumpová v etymológii ich názvov. Esencia filozofie (ako lásky k múdrosti) podľa nej spočíva v hľadaní abstraktnej a všeobecnej múdrosti. Esencia teológie (ako slova tykajúceho sa Boha) spočíva v hľadaní konkrétneho a jednotlivého Boha. Podľa Stumpovej „najpodstatnejší rozdiel medzi filozofiou a teológiou spočíva v tom, čo [tieto disciplíny – P. L.] hľadajú. V prípade metódy hľadania aj v prípade pohľadu na povahu nášho rozumenia skutočnosti totiž veľmi závaží to, či to, čo niekto hľadá, je abstraktnou všeobecninou typu múdrosť, alebo je to niečo jednotlivé a konkrétne s myslou a vôľou“ (Stump 2013, 50). Vo svojom texte teda Stumpová rozlišuje filozofiu a teológiu podľa cieľov ich bádania, pričom neskôr sa špecifickosť cieľov odráža aj v špecifickej povahe epistemologických prístupov a metafyzických výkladov daných disciplín. Filozofia dosahuje múdrosť v podobe abstraktnej všeobecniny (dobro, blaženosť, pravda), teológia nachádza ukotvenie i vyslobodenie v konkrétnej jednotlivine, ktorou je nekontingentná osoba Boha.

Ak o filozofii a teológii uvažujeme v kontexte epistemológie, tak sa odlišnosť ich cieľov podľa Stumpovej premieta aj do odlišnosti ich poznávacích kapacít a prostriedkov, ktoré používajú. Filozofia hľadá ono abstraktné a neosobné všeobecno prostredníctvom schopnosti spracovávať propozície. Teológia hľadá konkrétneho osobného a jedného Boha prostredníctvom intuície, vhľadu a schopnosti čítať príbehy (prostredníctvom vciťovania, ktoré je zrkadlením okolia v nás samých). Môžeme to sumarizovať tak, že filozofia disponuje *poznáním-že* a teológia *poznáním-koho* (Stump 2013, 51-53). Takto určená odlišnosť cieľov bádania a odlišnosť epistemologických prístupov a kompetencií sa podľa Stumpovej premieta i ďalej, menovite do metafyziky.

V metafyzike možno tieto rozdiely pozorovať vďaka komplementarite dvoch rozličných smerov vysvetľovania základu skutočnosti. Filozofická metafyzika vysvetľuje základ

² Stumpová píše: „Jestvuje niečo, čo je pre filozofiu a teológiu konštitutívne, niečo esenciálne pre každú z nich, [niečo] mimo myšlienok a postupov predstaviteľov týchto disciplín“ (Stump 2013, 46).

skutočnosti z *neosobného* princípu, a to bez ohľadu na to, či ide o učenie o formách (ako v platonizme), alebo o odvolávanie sa na fyziku elementárnych častíc, ktorých kauzálne interakcie sa riadia prirodzenými zákonmi fyziky (ako v atomizme). A v rámci filozofickej metafyziky sa aj všetko osobné vysvetľuje z neosobného. Naproti tomu teologická metafyzika, vychádzajúca zo zjavenia Boha, vysvetľuje základ celej skutočnosti z osobného Boha (z rozhodnutia jeho mysle či vôle). V teologickom prístupe k metafyzike je teda osoba Boha neredukovateľným počiatkom, ktorého vôľou a aktivitou sa vysvetľuje všetko ďalšie vrátane neosobného.

Na tomto mieste našu rekonštrukciu Stumpovej riešenia vzťahu dvoch oblastí ľudskej intelektuálnej aktivity ukončíme. Teraz je na rade otázka, či Stumpovej rozlíšenie filozofie a teológie a vysvetlenie ich vzťahu vecne a historicky obstojí.

2. Kritická analýza Stumpovej určenia vzťahu filozofie a teológie. Pri rekonštrukcii Stumpovej úvah sme si položili otázku, prečo Stumpová prechádza z deskriptívnej roviny do roviny normatívnej. Domnievame sa, že dôvodom tohto prechodu bola neschopnosť dosiahnuť, aby konkrétne normatívno-doktrínálne vymedzenia cieľov filozofie a teológie nezlyhali pri ich overení na historických príkladoch. Jednoducho, v historickom vývoji dochádzalo (a stále dochádza) k významným zmenám (k rozširovaniu, zužovaniu, posunu) cieľa, predmetu i metód jednotlivých disciplín. Fakt týchto historických zmien spôsobuje nemožnosť pevného a nemenného definovania vzťahov filozofie a teológie.

Ak prijmeme Stumpovej intelektuálny odkaz skrytý v názve článku (*Atény a Jeruzalem*) a mená disciplín v otázke nahradíme menami starovekých miest, tak budeme môcť lepšie porozumieť vzťahu medzi normatívnym a deskriptívnym vymedzením disciplín. Stumpová hovorí, že namiesto odpovede na otázku *Aký je vzťah Atén a Jeruzalema?* ponúkne odpoveď na otázku *Aký má byť vzťah medzi Aténami a Jeruzalemom?* Nie je však nutným predpokladom odpovede na druhú otázku naša schopnosť povedať, čím sú Atény a čím je Jeruzalem? Hľadať normatívnu a nemennú odpoveď na otázku, čo sú Atény a čo je Jeruzalem, znamená nerešpektovať možnosť zmien ich povahy naprieč časom. Odpovedať normatívne teda znamená odpovedať ahistoricky. Z rekonštrukcie jej textu vidíme, že Stumpová prehliada aspekty zrodu a postupného vývoja rozmanitých podôb filozofie a teológie. Jej normatívne vymedzenie vzťahu filozofie a teológie je zároveň diskriminačné, pretože bráni možnosti ďalšieho vývoja disciplín tým, že nastavuje pevné identifikačné črty toho, čo ešte môže, a toho, čo už nemôže byť (cieľom, predmetom či metódou) filozofie a teológie v budúcnosti.³

Zamerajme teraz pozornosť na to, či je Stumpovej rozlišovanie sociologického a doktrínálneho prístupu k zodpovedaniu otázok o povahe filozofie a teológie vecne správne. Stumpová rozlišuje a) to, čomu nasledovníci veria a podľa čoho konajú (sociálny faktor),

³ Ako čitateľ som sa nemohol ubrániť pocitu, že pravým (možno však nevedomým) motívom Stumpovej návrhu bolo dosiahnuť, aby čitateľ uznal nutnosť a potrebu rozdelenia kompetencií filozofie a teológie, a aby tým uznal legitimitu a komplementaritu týchto dvoch disciplín prostredníctvom „rozdelenia sfér vplyvu“.

od toho b), čo je tvrdeným obsahom ich postojov a presvedčení (doktrinálny faktor). Domnievame sa, že problém takéhoto rozlišovania spočíva v možnostiach identifikácie a reidentifikácie obsahu. Proces utvárania filozofie i teológie je totiž otvorený. Tvorba aj interpretácia propozícií obidvoch disciplín je otvoreným procesom (jednotlivcov aj komunit). Z toho vyplýva, že b) vždy nejako predpokladá a). Doktrína nie je zrozumiteľná a pochopiteľná sama osebe, ale až v kontexte vývoja. Stumpovej postup ale v podstate navrhuje, aby sme pri doktrinálnom prístupe odhliadali od toho, čomu napríklad pri výklade sv. Písma veril Tomáš; aby sme si všímali len esenciu (propozície *Písma*) a nevenovali pozornosť dobovému a kultúrnemu kontextu, v ktorom Tomáš sv. *Písmo* interpretoval. Problém spočíva v tom, že v prípade obidvoch disciplín by sme bez historického, psychologického či sociologického kontextu nedokázali rozumieť esencii filozofie či teológie. Nielen filozofia, ale aj teológia je predsa reflexiou. Teológia ako reflexia Božieho slova predsa nie je samotným Božím slovom, a preto výkony teológie podliehajú časovým, kultúrnym a sociologickým reinterpretáciám.

Stumpovej prístup považujeme za problematický aj z ďalšieho dôvodu. Stumpová predpokladá konštitutívnu esenciu filozofie a teológie a túto esenciu považuje za nemený základ identity obidvoch disciplín. Kritériom, ktoré môže rozhodnúť o oprávnenosti takéhoto predpokladu, je jej schopnosť ukázať, čo by danou esenciou disciplín malo byť, prípadne tiež vysvetliť, prečo by sme sa pri identifikácii filozofie a teológie nezaobišli bez predpokladu nemennej esencie. Stumpová sa síce pokúsila obhájiť zlyhanie antiesencialistických určení poukázaním na ľubovôľu posudzovateľov a sama odmietla chápať disciplíny ako niečo, čo je vymedzené tými, ktorí sú pri moci, my sa však domnievame, že pritom nielenže nadinterpretovala dôležitosť „mocných,“ ale aj zastrela vlastnú neschopnosť nájsť a uviesť jednoznačnú esenciálnu vlastnosť, na ktorú sa odvoláva. Namiesto uvedenia esenciálnych vlastností filozofie a esenciálnych vlastností teológie Stumpová ponúka čitateľovi etymológiu inšpirovanú preskripciu toho, čo je vlastné filozofii, a čo teológii. Filozofiu odlišuje od teológie na základe odlišnosti cieľov bádania, odlišných epistemických prístupov a odlišných metafyzických počiatkov. Práve v Stumpovej vysvetlení odlišnosti cieľov filozofie a teológie vidíme najväčšiu slabinu jej postupu.

Filozofia podľa nej smeruje k abstraktnému a všeobecnému, teológia naproti tomu ku konkrétnemu a jednotlivému. Múdrost' (ku ktorej smeruje filozofia) Stumpová chápe ako všeobecninu, ktorá nemôže ani pôsobiť kauzálnou silou, ani prijať kauzálne pôsobenia. Boha (ku ktorému smeruje teológia) naproti tomu chápe ako konkrétneho, jednotlivého a osobného, charakterizovaného mysl'ou a vôľou. Vychádza pri tom z toho, že ak by bol Boh (teológie) abstraktnou všeobecninou, tak by nemohol nič vykonať ani nič vedieť.

Z viacerých miest Stumpovej textu možno usudzovať, že autorka sa drží etymológie termínov a predpokladu o nutnosti doktrinálneho (rozumej esenciálneho) vymedzenia disciplín tak pevne, že vôbec neberie do úvahy niekoľko dôležitých skutočností. (1) Antické (predkresťanské ale aj s kresťanstvom oboznámené, a teda súdobé) filozofické koncepcie nezriedka tvrdia, že jedinou pravou skutočnosťou a centrom ich snaženia je boh, ktorý jestvuje nutne. To, že takto chápaný boh nie je všeobecninou ani výsledkom

abstrakcie, sa jasne ukazuje napríklad v pasáži Aristotelovej *Metafyziky* 1072b25-30.⁴ (2) Abstraktnosť a všeobecnosť je prirodzenou črtou ľudského myslenia. Nedokážeme myslieť konkrétne, ale vždy len všeobecne. Pojmy majú nutnú mieru všeobecnosti. Z toho vyplýva, že tak filozofia, ako i teológia rozumovo vysvetľuje a zdôvodňuje pravdy viery a pravdy rozumu pomocou všeobecných pojmov. Ani jedna z týchto intelektuálnych aktivít preto „nedosahuje“ konkrétneho a jednotlivého Boha. Dokážu k Bohu len odkazovať za pomoci všeobecných a abstraktných pojmov. (3) Korektným náprotivkom filozofického hľadania múdrosti nie je (tak, ako to uvádza Stumpová) teologické hľadanie konkrétneho a osobného Boha. Korektným náprotivkom filozofického hľadania múdrosti je teologické hľadanie spásy. Pretože analógiou filozofického uchádzania sa človeka o múdrosť je teologické uchádzanie sa človeka o spásu. Tak, ako múdrosť prvého hýbateľa nie je závislá od múdrosti filozofie, ani Zjavenie Boha nie je závislé od teológie, ale teológia je závislá od Zjavenia.

Ukazuje sa, že Stumpová prehliada to, že v rámci antickej filozofickej tradície boli hľadané a nachádzané prvé skutočnosti (nutné a neabstraktné) garantujúce existenciu všetkých ostatných, a teda kontingentných súcien. Antické filozofické koncepcie považovali pôsobnosť takto vymedzených skutočností za reálnu (nie abstraktnú) a ich povahu označovali ako božskú a hodnú úcty. Demiurg Platónovho dialógu *Timaios* nie je abstraktnou všeobecninou. Je rozumom, a týmto rozumom aj reálne pôsobí, tvorí svet (pozri *Timaios* 29 D-E). Podobne prvý nehybný hýbateľ Aristotelovej XII. knihy *Metafyziky* nie je produktom abstrakcie, ale čistou aktualitou či skutočnosťou (*energeia*) rozumu (*nús*). Je žijúcou bytosťou a jeho reálna pôsobnosť sa uskutočňuje prostredníctvom konajúceho myslenia. A Stumpová opomína aj druhú, nemenej dôležitú vec, o ktorej sa dozvedáme z dejín antickej filozofie. Antickí filozofi rozumeli cieľu svojho snaženia ako ceste, ktorá vedie k dobrému ľudskému životu, ktorého súčasťou bola úcta k bohom. Antickí *sofoi* určite nemali za cieľ svojho života abstraktné ciele. Grécki myslitelia nehľadali boha, ktorý by bol výsledkom abstrakcie, a ani múdrosť, o ktorú sa usilovali, nebola abstraktná a všeobecná, ale konkrétna a jednotlivá, pretože bola stavom duše (*hexis*), ktorý sa dosahuje vznešenými postupmi myslenia a vznešenými návykmi konania. Stumpová by zaiste mohla oponovať, že antické chápanie Boha je predsa len esenciálne odlišné od kresťanského chápania. Potom by sa však riešenie hádanky skrývalo v samotnom zadaní.

⁴ Aristotelov boh nutne jestvuje ako prvý nehybný hýbateľ, ktorý je čistým rozumom mysliacim seba samého. Boh ako najvyššie jestvujúce súcno nemá na rozdiel od ostatných jednotlivých a konkrétnych súcien žiadne ďalšie vlastnosti okrem všeobecných vlastností a zároveň tieto všeobecné vlastnosti zdieľa so všetkými ostatnými súcniami. Preto sú podľa Aristotela teologické skúmania prvého a najvyššieho jestvujúceho Boha (*theologiké*) vecne totožné so všeobecným skúmaním súcna ako súcna (*he proté filosofia*). Boh je podľa Aristotela prvou substanciou, ktorá na svoju existenciu nepotrebuje nič. Nie je teda závislý od nášho myslenia. Božia existencia je nutná a nezávislá. Aristotelov boh je čistou aktualitou-formou, ktorá predchádza akúkoľvek možnosť. Boh je reálnou, večne žijúcou substanciou (*Met.* 1072b27-30). Jeho životom je večne pretrvávajúce myslenie. Je prvým počiatkom všetkých vecí (preto je náuka o bohu označovaná tiež *prvou filozofiou*). Hoci je sám nehybný, je zároveň večne pohybujúci (spôsobilujúci). K Aristotelovmu chápaniu Boha pozri aj (Guthrie 1981, 259-263).

Stačilo by pridať prívlastok „kresťanský“ a esenciálna odlišnosť by bola garantovaná. Cieľom týchto našich úvah teda bolo ukázať, prečo Stumpovej vymedzenie zlyháva vecne aj historicky.

Záver. Náčrt dynamického modelu vzťahu filozofie a teológie. Ak si otázku o vzťahu filozofie a teológie položíme ešte raz, a tentoraz so znalosťou historického vývoja filozofie a so znalosťou postupného vzniku kresťanskej teológie, môžeme konštatovať, že Stumpovej esenciálne vymedzenie odlišnosti filozofie od teológie (historicky) zahmlieva vznik, vývoj aj samotnú povahu filozofie a teológie. Stumpovej vymedzenie redukuje povahu (antickej i každej ďalšej) filozofie. Cieľom antickej filozofie predsa nebolo dosiahnuť stav kontemplácie abstraktných a všeobecných vlastností, ale prostredníctvom intelektuálnej aktivity smerovať k dosiahnutiu dobrého ľudského života jednotlivých osôb, komunit a spoločnosti.⁵ Medzi rozmanité a vyvíjajúce sa ciele filozofie teda popri hľadaní múdrosti patrilo aj dosiahnutie intelektuálneho porozumenia sebe a okoliu, ale aj dosiahnutie morálnej kvality konkrétnych ľudských bytostí. Za neadekvátne považujeme aj Stumpovej vymedzenie cieľa kresťanskej teológie. Cieľ teológie nevidíme v nazretí konkrétneho Boha, ale v intelektuálnom formovaní, ktoré napomáha ceste k dosiahnutiu spásy konkrétnych ľudí cez nasledovanie Krista a kontempláciu jeho odkazu.⁶ Na záver sumarizujme, že hoci súhlasíme so Stumpovej záverom o komplementarite filozofie a teológie, jednoznačne nesúhlasíme s jej ahistorickým normatívnym vymedzením ich identít a ich vzájomného vzťahu.⁷ Potrebu normatívneho vymedzenia filozofie a teológie síce považujeme za prirodzený nástroj rozlišovania, vidíme ho však v pragmatickejšom kontexte.

Určiť identitu nejakej entity, nazvime ju *C*, znamená, vymedziť ju voči niečomu inému v určitom rámci (v rámci abecednej postupnosti *A*, *B*, *C*, ..., *Z*). Ak sa však to, čo označujeme názvom „filozofia“, naprieč časom menilo a mení, tak na zachytenie vzťahu filozofie a teológie potrebujeme subtilnejší model schopný zachytiť zmeny samotných entít. Možné riešenie otázky vzťahu filozofie a teológie preto vidíme v konštrukcii takého modelu, ktorý by ahistorickosť normatívneho vymedzenia vzťahu oboch disciplín eliminoval tým, že by dokázal zachytiť zmeny (rozširovanie, zužovanie, prelínanie) predmetného zamerania týchto ľudských aktivít/disciplín. Inšpiráciu pre takýto model podľa nás treba hľadať v dynamických historických mapách.

Dynamické mapy sú vlastne vizualizácie, ktoré zachytávajú zmeny určitých entít a ich vzájomných vzťahov naprieč časom. Príkladom môže byť mapa, ktorá je schopná v preddefinovanom (relatívne neutrálnom) rámci určitého geografického územia (povedzme

⁵ K interpretácii filozofie ako najvznešenejšieho spôsobu života (*bios theoretiké*) pozri (Hadot 1995).

⁶ Intelektuálne formovanie, ktoré ľuďom napomáha nasledovať Krista, nepovažujeme za jediný, ale za prvotný cieľ kresťanskej teológie.

⁷ Celkom odlišný pohľad na vzťah filozofie a kresťanskej teológie ponúka Jean-Luc Marion (Marion 2010). Ten jasne rozumie historickej podmienenosti i dynamickej otvorenosti vývoja ich vzájomného vzťahu.

v rámci západnej Európy) vizualizovať proces vzniku, rozvoja i zániku viacerých štáto-
tvorných útvarov a zachytiť dynamiku ich vzájomných vzťahov počas určitého obdobia.
Navrhujeme pre potreby určenia vzťahu filozofie a teológie hľadať analogický model,
ktorý by dokázal sledovať vybraný parameter zmien, napr. zmien predmetného zamerania
filozofie a teológie, ktoré potom utvárajú dynamiku ich vzájomného vzťahu. Výzvou teda
zostáva vytvoriť taký model, ktorý by bol schopný zachytiť metamorfózy filozofie, jej
prienik s kresťanským svetonázorom a polozenie základov kresťanskej teológie. To však
už musí byť predmetom ďalšej samostatnej práce.

Literatúra

- ARISTOTELES: *Metafyzika*. Prel. Antonín Kříž. Praha: Rezek, 2003.
- GUTHRIE, W. K. C. (1981): *A History of Greek Philosophy Vol. VI. Aristotle: An Encounter*.
Cambridge: Cambridge University Press.
- HADOT, P. (1995): *Philosophy as a Way of Life: Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*.
Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- MARION, J.-L. (2010): O založení rozdielu medzi teológiou a filozofiou. In: Reginald Adrián
Slavkovský – Jaroslava Vydrová – Anton Vydra (ed.): *Boh a racionalita*. Pusté Úľany: Schola
Philosophica, 61-94.
- PLATÓN (1998): Timaios. Prel. Július Špaňár. In: *Antológia z diel filozofov. Predsokratovci a Platón*.
Bratislava: Iris, 521-568.
- STUMP, E. (2013): Athens and Jerusalem: The Relationship of Philosophy and Theology. *Journal of
Analytic Theology*, 1 (1), 45-59.
- WITTGENSTEIN, L. (1993): *Rozličné poznámky*. Praha: Mladá fronta.

Príspevok je súčasťou riešenia grantovej úlohy Christian Philosophy in Central and East-
ern Europe (ID 443.20132321/21885).

Pavol Labuda
Katedra filozofie
Filozofická fakulta KU v Ružomberku
Hrabovská cesta 1
034 01 Ružomberok
Slovenská republika
e-mail: pavol.labuda@ku.sk